

Ю.О. ПРИХОДЬКО, В.І. ЮРЧЕНКО

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК-ДОВІДНИК

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

ВИДАВНИЦТВО "КАРАВЕЛА"

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Київський університет імені Бориса Грінченка

ПРИХОДЬКО Ю.О., ЮРЧЕНКО В.І.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК-ДОВІДНИК

Рекомендовано

*Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України
як навчальний посібник
для студентів вищих навчальних закладів*

Київ “Каравела” 2012

УДК 159.922.6(075.8)

ББК 88.8я73

П 61

*Гриф надано
Міністерством освіти і науки,
молоді та спорту України
(лист № 1/11-4652 від 07.06.2011 р.)*

Рецензенти:

Боришевський М.Й.,

член-кореспондент НАПН України, доктор психологічних наук,
професор, завідувач лабораторії психології особистості
імені П.Р. Чамати Інституту психології імені Г.С. Костюка
НАПН України;

Чернобровкін В.М.,

доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри психології Луганського національного
університету імені Тараса Шевченка.

Приходько Ю.О., Юрченко В.І.

**П 61 Психологічний словник-довідник: Навч. посіб. – К.: Кара-
вела, 2012. – 328 с.**

ISBN 978-966-2229-24-0

У посібнику розкриваються основні поняття загальної, вікової, педагогічної і соціальної психології, представлено імена найвідоміших зарубіжних і українських психологів.

Навчальне видання адресується студентам, які лише розпочинають опановувати спеціальності «Психологія», «Практична психологія», а також майбутнім учителям та всім тим, хто цікавиться психологічною наукою.

УДК 159.922.6(075.8)

ББК 88.8я73

ISBN 978-966-2229-24-0

© Приходько Ю.О., Юрченко В.І., 2012

© Видавництво “Каравела”, 2012

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
СЛОВНИК ПСИХОЛОГІЧНИХ ТЕРМІНІВ	8
А.....	8
Б.....	26
В.....	29
Г.....	37
Д.....	46
Е.....	56
Ж.....	66
З.....	66
І.....	74
К.....	83
Л.....	97
М.....	100
Н.....	111
О.....	121
П.....	125
Р.....	153
С.....	161
Т.....	184
У.....	191
Ф.....	196
Х.....	198
Ц.....	200
Ч.....	201
Ш.....	202
Щ.....	202
Ю.....	202
Я.....	203
ІМЕНА В ПСИХОЛОГІЇ	205
Абраменко Віктор Іванович	205
Айзенк Ганс Юрген	206
Ананьєв Борис Герасимович.....	209
Анастасі Анна.....	213

Біне Альфред	219
Блонський Павло Петрович	216
Божович Лідія Іллівна	221
Виготський Лев Семенович	225
Власенко Віктор Володимирович	227
Войтко Віталій Іванович	229
Гальперін Петро Якович	231
Гезелл Арнольд Люціус	235
Давидов Василь Васильович	237
Ельконін Данііл Борисович	240
Запорожець Олександр Володимирович	243
Зінченко Петро Іванович	247
Коломінський Наум Львович	250
Косма Тетяна Василівна	252
Костюк Григорій Сирович	254
Котирло Віра Кіндратівна	257
Левченко Михайло Володимирович	260
Леонтєв Олексій Миколайович	261
Лісіна Майя Іванівна	264
Люблінська Ганна Олександрівна	267
Мороз Олексій Григорович	269
Ніколенко Дмитро Федотович	271
Піаже Жан	274
Пов'якель Надія Іванівна	277
Проколієнко Людмила Микитівна	279
Роджерс Карл Ренсом	281
Роменець Володимир Андрійович	283
Рубінштейн Сергій Леонідович	286
Синиця Іван Омелянович	288
Скрипченко Олександр Васильович	292
Фройд Зігмунд	294
Чамата Павло Романович	298
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	301
Додаток. ПОЛОЖЕННЯ про психологічну службу системи освіти України	303
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК	311

ПЕРЕДМОВА

Підвищення рівня психологічної культури всіх суб'єктів педагогічного процесу (як викладачів, так і студентів) є важливою передумовою покращення якості вищої освіти шляхом запровадження особистісно-орієнтованих технологій навчання, створення умов для особистісного зростання і професійного становлення майбутніх фахівців. У зв'язку з цим можна навести слова В.О. Сухомлинського: «Психологія мене цікавить більше, ніж педагогіка; власне, без психології нема і педагогіки. Якщо педагогіку порівняти з майстернею, то психологія – це інструменти в майстерні; нема інструментів або вони нікуди не годяться – від майстерні залишаються самі стіни. Дуже часто так у школах і буває».

Відомо, що знання стають дієвими тоді, коли набувають для людини особистої цінності. У психологічній літературі виділяється чотири типи ставлень студентів до психологічного знання: 1) формальне навчальне, 2) позитивне аморфне, 3) позитивне пізнавальне, 4) ціннісно-смісловне. Важливо, щоб у студентів було сформоване позитивне ціннісно-смісловне ставлення до психології, оскільки формальне, безособове ставлення утруднює процес опанування і застосування майбутнім психологом і педагогом психологічних знань у практичній професійній діяльності.

Студенти з ціннісно-смісловним ставленням до психологічної науки виявляють інтерес до додаткової психологічної інформації, особистісні і професійні смисли вивчення психології пов'язують із самопізнанням, самовдосконаленням. Вони мають повні, узагальнені, глибокі, системні, усвідомлені знання предметно-специфічного характеру, а також знання про способи дії з ними. Для таких студентів притаманні міцність, гнучкість, оперативність опанованих знань із психології. У них формується культура професійного мислення, що передбачає володіння професійною термінологією, засвоєння понятійного апарату науки, глибоку ерудицію, начитаність у галузі свого наукового предмета. Досягнути цього можна завдяки розвивальному навчанню, яке може забезпечувати три магістральні взаємопов'язані напрями збагачення знань студентів:

- 1) концептуальний напрям – знання теорії;
- 2) понятійний напрям – засвоєння понятійного апарату з кожної дисципліни, яка вивчається;

3) фактологічний напрям – знання фактів, уміння їх аналізувати та інтерпретувати.

Цей навчальний посібник-довідник зорієнтований переважно на понятійний напрям збагачення знань студентів. Знання понять, чітке визначення їх змісту, уміння аналізувати і співвідносити різні тлумачення термінів, знаходити пояснення суперечливим думкам – це основа засвоєння знань у будь-якій галузі, в тому числі і в галузі психолого-педагогічної освіти. Саме тому такі знання мають бути сформовані у студентів ще на початкових курсах їх навчання. Теоретичні професійні знання повинні включатися в їх реальну навчальну діяльність. Це можливо за умови, коли наукові поняття стають знаряддями досягнення цілей і способом розв'язання прийнятих ними професійних завдань. Отже, озброєння майбутнього фахівця понятійними формами знань повинно стати способом досягнення мети професійної підготовки.

Словник-довідник містить більше 1500 статей, у яких розкриваються основні поняття із загальної, вікової, педагогічної і соціальної психології та зміст найбільш досліджуваних психологічних явищ, відомих психологічних теорій тощо. В ньому подаються короткі відомості з біографій та наукових здобутків найбільш відомих вітчизняних і зарубіжних вчених-психологів. Особлива увага приділена українським вченим, науково-педагогічна діяльність і психологічні дослідження яких збагатили психологічну науку, сприяли формуванню української наукової психологічної школи.

Через складність свого предмета дослідження, в психологічній науці є різні тлумачення наукових понять і різні підходи до їхнього застосування, тому мають місце застереження, в якому саме значенні застосовано певне поняття (наприклад, поняття «виховання» застосовують у вузькому і широкому розумінні) або в якому напрямі психології це розглядається.

Для зручності користування словником-довідником у тексті словника курсивом виділені слова і словосполучення (при першій їх появі у даній статті), які є заголовками інших словникових статей довідника.

Укладачі даного навчального посібника сподіваються, що матеріали, внесені до нього, прислужаться широкому загалу тих, кого цікавить психологія, а особливо студентам, які лише розпочинають опановувати психологічні знання – майбутнім психологам і педагогам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Большая психологическая энциклопедия. – М.: Эксмо, 2007. – 544 с.
2. Большой толковый психологический словарь. – В 2-х тт. / Роберт Артур. – М.: АСТ, Вече, 2003. – Т.1. – 592 с.; Т.2. – 560 с.
3. Долинська Л.В., Співак Н.В. Сакральність добродійного його біополя (До 110-річчя Дмитра Федотовича Ніколенка) // ОСВІТА. – 18–25 листопада 2009 р.
4. История психологии в лицах. Персоналии /Под ред. Л.А. Карпенко //Психологический лексикон. Энциклопедический словарь в шести томах /Ред.- составитель Л.А. Карпенко Под общ. ред. А.В. Петровского. – М.: ПЕР СЭ, 2005. – 784 с.
5. К 60-летию со дня рождения В.И. Войтко // Вопросы психологии. – 1987. – №4. – С. 183-184.
6. Майерс Д. Социальная психология / Пер. с англ. – СПб.: Питер, 1996. – 684 с.
7. О Карле Рэнсоне Роджерсе // Вопросы психологии. – 1987. – №3. – С. 185-186.
8. Обухова Л. Ф. Детская психология: теории, факты, проблемы. – М.: Тривола, 1996. – 360 с.
9. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи: Підручник. – 3-е вид. – К.: Каравела, 2011. – 360 с.
10. Приходько Ю.О. Дитяча психологія: нариси становлення та розвитку: навчальний посібник для студентів педагогічних вузів / Ю.О. Приходько. – 2-е вид., доп. – К.: Міленіум, 2004. – 192 с.
11. Приходько Ю.О. Практична психологія: введення у професію. Навч. посібник. – 2-е вид. – К.: Каравела, 2010. – 232 с.
12. Професори Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова : бібліографічний довідник 1944–2009 рр. / За заг. ред. В.П. Андрущенко. – 2-е вид.; доп. і перероб. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – 407 с.
13. Психологическая энциклопедия. – 2-е изд. / Под ред. Р. Корсини, А. Ауэрбаха. – СПб.: Питер, 2006. – 1096 с.
14. Психология личности: Словарь-справочник / Под ред. П.П. Горноста, Т.М. Титаренко. – К.: Рута, 2001. – 320 с.
15. Психологічний словник / За ред. В.І. Войтка. – К.: Вища шк., 1982. – 214 с.

16. Психологія особистості: Словник-довідник / За ред. П.П. Горностая, Т.М. Титаренко. – К.: Рута, 2001. – 320 с.
17. Ребер А. Большой толковый психологический словарь / Пер. с англ. В 2-х тт. – М.: АСТ, Вече, 2003.
18. Словарь психолога-практика / Сост. С.Ю. Головин. – 2-е изд. – Мн.: Харвест, 2001. – 976 с.
19. Современный психологический словарь / сост. и общ. ред. Б.Г. Мещерякова, В.П. Зинченко. – М.: АСТ; СПб: Прайм-еврознак, 2007. – 490 с.
20. Современный словарь иностранных слов. – СПб.: Дуэт, 1994. – 752 с.
21. Степанов С.С. Век психологии: имена и судьбы. – М.: Эксмо, 2002. – 592 с.
22. 100 великих психологов / Сост. В. Яровицкий. – М.: Вече, 2009. – 432 с.
23. Татенко В.О., Титаренко Т.М. Володимир Андрійович Роменець (1926–1998): життя як вчинок і подія // Роменець В.А., Маноха І.П. Історія психології ХХ століття. Навчальний посібник. – К.: Либідь, 1998. – 992 с.
24. Тлумачний словник психологічних термінів в українській мові / В.Й. Бродовські, І.П. Патрик, В.Я. Яблонко. – 2-е вид. – К.: Професіонал, 2005. – 224 с.
25. Українська педагогіка в персоналіях: У 2 кн. Кн. 2: Навч. посібник / За ред. О.В. Сухомлинської. – К.: Либідь, 2005. – 552 с.
26. Шапар В. Сучасний тлумачний психологічний словник. – Х.: Прапор, 2007. – 640 с.

ПРИХОДЬКО Юлія Олексіївна. Доктор психологічних наук, професор, академік Академії наук вищої школи України, професор кафедри психології і педагогіки Інституту педагогіки та психології Національного університету ім. М.П. Драгоманова.

Здійснює професійну підготовку психологів, наукове керівництво аспірантами та магістрантами, а також перепідготовкою керівних кадрів освіти в Університеті менеджменту освіти НАПН України, член двох спеціалізованих рад із захисту докторських та кандидатських дисертацій із психології.

Автор понад 130 друкованих праць із проблем вікової та педагогічної психології, зокрема становлення та розвитку особистості на різних вікових етапах, її морального розвитку, професійної підготовки психологів та педагогів, серед них монографії і навчальні посібники: «Формування позитивних взаємин у дитячому колективі», «Нариси становлення та розвитку дитячої психології», «Розвиток відчуттів і сприймань у дітей дошкільного віку (сенсорний розвиток)», «Дитяча психологія: нариси становлення та розвитку», «Розвиток вольових якостей молодших школярів як чинник їх навчальної успішності», «Практична психологія: введення у професію» та ін.

ЮРЧЕНКО Віктор Іванович. Кандидат психологічних наук, доцент, директор Педагогічного інституту, професор кафедри практичної психології Інституту психології та соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка.

Здійснює професійну підготовку вихователів дошкільних закладів, учителів початкових класів і психологів, наукове керівництво аспірантами і магістрантами.

Автор понад 60 друкованих праць із проблем вікової і педагогічної психології, зокрема становлення та розвитку особистості майбутнього вчителя і викладача, формування «Я-концепції» особистості, співавтор підручників і навчальних посібників: «Навчальний процес у вищій педагогічній школі», «Педагогіка і психологія вищої школи», «Викладач вищої школи: психолого-педагогічні основи підготовки», «Психологія вищої школи: Навчальний посібник», «Психологія вищої школи: Практикум», «Психологія вищої школи: Підручник» та ін.

**ВИДАВНИЦТВО
"КАРАВЕЛА"**